

Rok 1968 v soudobé reflexi studentů Akademie výtvarných umění v Mnichově

Věra Uhl Skřivanová

V únoru 2019 se v Galerii Evropského domu v Plzni konala neobvyklá výstava „Udělejte něco...“. Studenti učitelství Akademie výtvarných umění v Mnichově ve spolupráci s Katedrou výtvarné výchovy a kultury FPE ZČU v Plzni vystavili své konceptuální práce, jež reflektovaly soudobou společenskou situaci. Často provokující výtvarná díla navazovala na tradici studentské revolty, která je dodnes na mnichovské akademii s pýchou vzpomínána a zpřítomňována například graffiti v suterénu budovy. „Chodby akademie tak vypadají jako v r. 1968, kdy studenti prostřednictvím malby projevili své rozhořčení nad přetrvávající kontinuitou a nedořešenou minulostí nacistické éry, nad rigidní strukturou umělecké akademie a nad politickou situací. Studentská revolta tenkrát zasáhla akademii jako bomba, profesori nebyli připraveni, stejně jako Bavorské ministerstvo pro vyučování a kultus. V únoru a červenci 1969 byla akademie uzavřena – jednalo se o akt bezmocné autority. Tehdejší provokativní forma projevu ovlivňuje akademii od té doby dodnes.“ (Johannes Kirschenmann).

Studentské revolty v roce 1968 v Mnichově

Za účelem se dozvědět něco více o r. 1968 na AVU v Mnichově vyrazili studenti do archivu. „Zpracovávali kulturně-historický kontext revolty a následně reagovali na toto téma uměleckými prostředky. Zvolili si témata: ostraha, policie, média, kontinuita graffiti jako výrazového prostředku revolty, vizuální jazyk a estetický výraz protestu. Zřejmou se tak stala především kontinuita vyjadřovacích forem.

Při studiu archivních materiálů studenty napadaly otázky: Existuje něco jako vizuální jazyk protestů? Jaký význam má tehdejší protest pro současnost? Současná politika také provokuje novými zákony studentstvo. Mnohé z témat let 1968/69 se tak opět objevují: ochrana osobních práv, nedůvěra v kontrolující mocný stát, požadavky po samosprávě. Archivní materiál tak opět nabyl na nové aktuálnosti.“ (Johannes Kirschenmann)

Společná báze porozumění v Evropském domě

Myšlenka profesora Kirschenmanna, prorektora AVU v Mnichově, vystavit díla studentů v České republice s cílem pokusit se o dialog v dějinném a kulturním kontextu Evropy jsme na Katedře výtvarné výchovy a kultury FPE ZČU v Plzni přivítali. Ačkoliv dějiny obou zemí lze vnímat ve 20. a 21. století spíše jako paralelní a hledání v nedávné minulosti styčných bodů spolupráce obou sousedů je poměrně náročné, jsme přesvědčeni, že právě nalezení společné báze porozumění je jedinou správnou cestou. Logické hledání mostů soudobých dějin mezi západními Čechami a Bavorskem, které původně historicky mají mnoho společného, avšak komparace 20. a 21. stol. je složitá, je možností, jak na základě vzájemného dialogu a otevírání otázek prohloubit povědomí o evropských dějinách a nacházet společný náhled na soudobá témata, ale také nadhled.

Rok 1968 u nás a v Německu

„Ačkoliv radikální levicové hnutí, které rozbouřil koncem šedesátých let Západní svět, bylo zdánlivě v přímém rozporu s vývojem v Československu, měla tato situace – nikoliv nevýrazné – rysy společné. Šedesátá léta 20. století byla na Západě i na Východě charakteristická výrazným společenským pohybem a hledáním alternativ soudobého směřování i stavu tehdejší společnosti. V západní Evropě se jednalo jak o otázky, zda je stále rostoucí spotřeba, technický pokrok trvalým a jediným možným směrem vývoje, a to v souvislosti s poškozováním životního prostředí, tak o velmi aktuální problematiku vietnamské války a “reakčních režimů” podporovaných západními vládami. Ve Spolkové republice Německo se mladé či budoucí inteligenci jednalo o nedostatečně provedenou denacifikaci a těžkou deziluzi z politiky, zejména “zrady” sociální demokracie, která již v roce 1959 opustila marxistickou doktrínu, a roce 1966 se dokonce stala součástí první velké koalice. Podobně si vlastně první poválečná generace v Československu začala klást otázku, jaká je skutečná bilance dvacetileté absolutní vlády komunistické strany a jakým způsobem by bylo možné stávající režim reformovat. Také proto byli studenti důležitou součástí protirežimní opozice již před rokem 1968, výrazně podporovali reformy po lednu 1968 a byli tak říkajíc “posledními Mohykány” v odporu proti sovětské okupaci a nastupujícímu kolaborantskému normalizačnímu režimu. Nepřehlédnutelným činitelem tohoto pohybu nepopíratelně byli vysokoškolští studenti. Označení roku 1968 jako “roku studentských revolt” tak není nikterak nepřesné.” (Miroslav Breitfelder)

Výstava „Udělejte něco...” v Galerii Evropského domu v Plzni

Reflexí německých dějin v kontextu situace bývalého Československa, symbolicky vrcholícím v Galerii Evropského domu, se snažíme uměleckou cestou alespoň trochu přispět k otevření otázek po komparaci evropských dějin i hledání společných východisek porozumění a spolupráce.

„V Galerii Evropského domu v Plzni vstoupí tyto práce studentů Akademie výtvarných umění v Mnichově v dialog s českými návštěvníky a recipienty, kteří mají s lety 1968/69 zcela odlišné, a přesto podobné zkušenosti. V uměleckých dílech, stejně jako v jejich recepci je totiž přítomna historie!“ (Johannes Kirschenmann)

1968 1989 2019

oči Kurta Gebauera

Začátkem 60. let jsem byl povinně na vojně, kameničil, studoval na AVU v Praze. Doba se uvolňovala, zvláště v umění se děly zajímavé věci. Byla tu řada vynikajících autorů.

AVU v Praze byla poměrně volná, ale uzavřená. Uvolnění oficiálně v politice v roce 1968 znamenalo konec cenzury, znovu bylo možné slavit studentské svátky, jako třeba Majáles. Okupace vojsky spřátelených armád pod vedením SSSR neučinilo okamžitý konec uvolněného společenského a uměleckého dění, odehrávaly se protesty na ulicích, stávky na školách – také na AVU v Praze, avšak po roce už přituhovalo... Režim „normalizace“ po okupaci zničil nejméně dvě generace.

AVU jsem absolvoval v roce 1969. Spousta vrstevníků emigrovala hned nebo později, zbytek se musel žít všelijak, většina třeba restaurováním. Vystavovat se skoro nedalo, občas se podařila protlačit nějaká realizace na sídlištích. Vše bylo pod kontrolou státu, tedy komunistické strany, výtvarné umění podléhalo normalizačnímu vedením svazu výtvarných umělců. Já se scházel po 70. roce se staršími umělci kolem Jindřicha Chalupického, ti byli sice již známí z 60. let, ale také nemohli vystavovat. Se zbytkem generace jsme se občas pokusili o výstavu např. v ateliéru Magdaleny Jetelové nebo na pražských dvorcích. Neoficiální výstavy byly většinou vzápětí zakázané a zrušené.

Moje generace, to byli spíše izolovaní jednotlivci. Teprve kolem roku 1987 jsme se v rámci protestu proti cenzuře umění spojovali. Organizovali jsme společné neoficiální výstavy na všech možných místech a zakládali skupiny. Jednou z nich bylo Volné seskupení 12/15. Pozdě, ale přece. Mladší se spojili do skupiny Tvrdohlaví, mezigeneračně se utvořila Nová skupina.

Servis při Sametové revoluci v listopadu 1989 pak dělali právě umělci, ať již divadelní, literární, hudební či výtvarní. Informační a propagační centra sametové revoluce se tvořila na vysokých školách, v divadlech či galeriích obsazených umělci. Mimo Prahu bylo vše pomalejší a těžší. Z Prahy se tam posílaly většinou čtyřčlenné skupinky vyslanců složené z někoho, kdo řídil auto, umělec, student, zpěvák nebo herec, kteří mluvili na shromážděních. Revolta o svobodnější nadechnutí ve Francii, Německu, Americe roku 68 proběhla v Československu až v roce 89. Pokusy v rámci pražského jara 68 zmasakrovaly na 20 let sovětské a „spřátelené“ tanky.

Styk se zahraničím byl v době normalizace téměř nemožný, až na vzácné výjimky. Výstavy v Paříži a Mnichově byly nadšenci iniciovány už před rokem 1989, ale uskutečnily se až v roce 1990 a 1991. Jednalo se o generační výstavy Aktuell 91 v galerii Künstlerwerkstatt a Kunstbunt. Z důvodu prozkoumání prostoru pro moji instalaci jsem zajel do Mnichova v době před vánocemi roku 90. Byla zima, ale Mnichov jásal, všude stánky s jídlem, veselé prodavačky, popíjející a zpívající lidé. Musel jsem konstatovat, že Bavoráci nejsou suchaři, ale veselejší západočeští Jihočeši. Od té doby je u nás atmosféra o něco uvolněnější i veselejší, ale stále to není ono. Tak ať Plzeň s Mnichovem jsou příkladem otevřenosti a radosti...